

ÎN FAȚA UȘILOR DESCHISE

Episodul unu. Sala Majestic a teatrului Giulești, 29 mai 1990. Miza: un număr neprecizat de locuri de actori și actrițe. Candidați? Peste 30 de visători la șansele extraordinare ale intrării pe o scenă a Capitalei. Lista, aflu, rămâne deschisă până în ultima zi.

Ajung puțin după 10,30, ora anunțată pentru începere, mizînd pe tradiționala "punctualitate" bucureșteană. Eroare. În sală e întuneric, pe scenă, în lumină, evoluează deja primul concurent. Recunosc finalul din 1 aprilie de Caragiale. Pătrund în vârful picioarelor într-o lojă goală de la primul nivel. După ce m-am obișnuit cu obscuritatea și mi-am pregătit uneltele (carnetul și stiloul) încercuiesc sala cu privirea: în juru Vlad Mugur, Tudor Măărăscu, Sorin Postelnicu, Sebastian Păpăian, Mircea Marin, Anca Neculce, Corado Negreanu. Alături de juriu secretara tehnică și secretara literară, Angela Ioan. Pe masă, cafele, apă minerală. În sală și mai ales în loji, multe chipuri cunoscute, candidați, studenți, profesori la Institut, actori ai locului sau din afară. Încerc să notez, în fugă, fără nici o ordine: Paul Ioachim, Ion Anghel, Adriana Trandafir, Nicoleta Toia, Florin Zamfirescu, apoi Dorina Lazăr, Mihai Stan, Emilia Popescu, Constantin Cojocaru, Ileana Cernat, Marian Lepădatu, Irina Mazanitis și alții, la balcon. Public, nu glumă! La cîteva minute după prima pauză își face, discret, apariția... Gina Patrichi! Va rămîne să urmărească desfășurarea concursului, din stal, pînă în ultima zi, adică aproape o săptămînă.

Din primul moment remarc strădaniile comisiei, conduse de Vlad Mugur, de a imprima o atmosferă cît de cît senină, de lucru, fenomen suficient de șocant, robi cum sintem ai comparațiilor... Cuvîntul de ordine este calmul, reducîndu-se pe cît posibil din tensiunea firească dintre scenă și juriu. Fiecare candidat e invitat mai întîi să se prezinte scurt (anul absolvirii, teatrul de unde vine, ce-a jucat), apoi să enumere piesele de repertoriu (maximum trei). Timpul nu e limitat, comisia întrerupe, prin glasul blind și politicoș al directorului, numai atunci cînd consideră că e edificată asupra uneia dintre ipotezele actoricești: „E suficient!”

Numai că, și pentru concurent și pentru spectatorul care sînt, abia după aceea începe greul. Căci, față de oferta fiecăruia, Vlad Mugur mai dorește, totdeauna, și altceva. Cînd un candidat nu are pregătit un moment de comedie i se propune să improvizeze unul, cu propriile cuvinte. Altuia i se cere să revină a doua zi, pentru interpretarea unui text la prima vedere. La fel, unei actrițe i se propune să pregătească pentru „miine” un scurt fragment de „fortă”. Este testată, experimental, capacitatea interpretului de a acoperii și registre cît mai largi ale expresiei. Unui candidat i se cere să povesteas-

că, pur și simplu, cum a dat examenul de admitere la institut. Altuia să nareze o întîmplare trăită, de preferință ultima întîmplare hazlie. Treptat am impresia că încep să intuiesc sistemul de gîndire al regizorului, interesat simultan să dezvăluie personalitatea inconfundabilă a fiecăruia, să îi scurtcircuiteze lanțurile inhibitorii, să verifice, cu obstinație parcă, firescul. Unii rezistă, alții nu, unii intră în joc și uită de miză, alții se închid și mai tare în sine. Un actor e mai interesant atunci cînd își povestește copilăria decît fusese în monologul pregătit... „E o experiență!” îl aud pe Sorin Postelnicu șoptind. „E doar rău învățat”, îi replică, tot în șoaptă Păpăiani.

Furcile caudine sînt însă mult mai multe. O candidată e rugată să-și reia monologul tragic, din fundul scenei, rostit complet „fără trăire”. Apoi să spună același text, traversînd în diagonală, și imprimînd interpretării un ton sarcastic. Un candidat e rugat să repete un scurt fragment shakespearian de două ori, o dată ca și cînd partenera i-ar intra în cinci minute în scenă, a doua oară ca și cînd ar intra peste douăzeci de secunde. Cumul de surprize, îndeobște, e menit să de-structureze așteptările și să imprime prospețime raportului dintre concurent și comisie.

E ceva fascinant în răbdarea neclintită, în liniștea încurajatoare a noului director. Remarc cu plăcere aria foarte vastă a alegerilor făcute de candidați în ce privește repertoriul. Din acest punct de vedere, foarte multe întîlniri plăcute. În afară de clasicii dramaturgiei, (de la Shakespeare și Moliere la Pirandello și Ghelderode, de la Seneca la Cehov și de aici la Ionesco), foarte puțină poezie (!) și, în schimb, multă proză bună, dramatizată sau nu. Un top subiectiv: o schiță de Gabriela Adameșteanu, un fragment din *Tapetul* lui Cristian Teodorescu, un colaj Piotr Verhovenski din *Demonii* lui Dostoievski și altele...

N-aș vrea să vă las impresia că atmosfera caldă a topit emoțiile, numai Dumnezeu știe ce-i în sufletul unui actor care bate la porțile Capitalei. Două probleme însă mi-am pus, și merită aici rostite: 1. **În provincie o să se mai joace teatru? Și cu cine?** asta ar fi una. Și, 2. **Cum îi vor folosi teatrele pe talenții (fericiții) cîștigători?** Cunoscut destule exemple de „stele” care stau de ani buni pe statele de funcțiuni ale teatrelor mari, pătrunse în cetate după chinuitoare eforturi. Dar pe ațișe abia dacă se zăresc... „Ce faceți cu ei după ce-i luați?”, îndrăznesc să-l întreb pe vecinul din loja alăturată, după un excelent monolog al unei actrițe în plină ascensiune. Vecinul, un cunoscut și iubit actor, îmi răspunde zîmbind amar, înțelegător: „Îi tocăm mărunțel, ca pe pătrunjel”. Poate că, totuși...

A

ți dat vreodată un concurs? Dacă da, atunci precis mai păstrați încă în minte fiorul lui, golul în stomac care seamănă cu cel din avion, vrăjita teroare a sabiei lui Damocles, neputința paralizantă. Și, precis, nu se poate să nu fi suris mînzeste la... „concursul e anunțat pentru joi și postul e ocupat de marți”, al neuitatului Toma, „C-așa e-n tenis”!

Ceea ce își propune această serie de reportaje nu este să urmărească evoluția actorilor ce se vor prezenta (aceiași sau alții) la Giulești, Național ori Bulandra, ci structura și metodologia acestor (am voie să glumesc?)... prime concursuri „libere”. Cele trei comisii care vor hotărî cine sînt angajații din această vară în teatrele capitalei, sînt conduse, fiecare în parte, de noii directori ai instituțiilor (propriu-ziși sau onorifici), regizori internaționali recușerați după ani lungi de absență: Vlad Mugur, Andrei Șerban, Liviu Ciulei. Așa încît este de prevăzut, încă de pe acum, că aceste selecții pot constitui tît atîtea evenimente teatrale, pe care n-avem voie să le ratăm. Deci:

CE SE ÎNTÎMPLĂ ÎN TEATRE?

La al doilea episod am deja formată convingerea că în această "vară fierbinte" concursurile bucureștene încep să capete, într-un fel, aerul unui mare festival, un fel de Gale de la Costinești pentru tinerii actori, pe o scară, evident, lărgită. Nu vi se pare simptomatic faptul că aceste trei concursuri se petrec tocmai la Gluești, Național și "Bulandra", adică în acele instituții de spectacole în care au revenit, la vîrf, mari regizori aflați ani de zile în exil? Asta spune ceva, mai ales despre starea de spirit a tinerilor interpreți prinși în acest vîrtej deloc comod, dintre care, cum vom vedea, mulți se prezintă la toate.

La început de lună, Naționalul bucureștean a fost confruntat cu o adevărată avalanșă de înscrieri, previzibilă și imprevizibilă, în același timp. Aproape o sută de candidați. Din toată țara. Inclusiv din alte teatre bucureștene. Aici, însă, condițiile de concurs au fost precizate dinainte: candidatul își va alcătui programul astfel încît el să cuprindă și elemente de muzică și de dans, pentru a putea fi evaluată atît expresivitatea corporală cît și cea vocală. Pe durata unei săptămîni urmau să se desfășoare cele trei etape, să le numim preselecție și proba practică propriu-zisă. Comisia, condusă de Andrei Șerban, a specificat și un timp limită pentru preselecție: 15 minute. Altfel, probabil, concursul ar fi putut căpăta aspectul unui basm persan.

În cele trei zile ale preselecției candidații au fost lăsați să-și prezinte liber programul propus, fără aproape nici o intervenție din partea comisiei; polițicos, surizător, parcă detașat, Andrei Șerban, așezat în rîndul din față al Atelierului, atrăgea doar atenția atunci cînd "fatalele" 15 minute s-au scurs. În mod straniu, impresia era că actorii se prezintă, a doua oară în viață, la proba eliminatorie a examenului de intrare în Institut, mai ales avînd în vedere rigoaarea comisiei, care, la sfîrșitul fiecărei zile, a și anunțat numele învingătorilor (parțial).

Fac totuși un popas pentru a remarca gradul înalt de pregătire a acestor tineri, truda lor și bogăția vizibilă de imaginație și energie pe care au cheltuit-o pentru a găsi formula potrivită care să-l pună în valoare. Este vorba, mai ales, de paleta largă a textelor abordate, de la monologul clasic la colajul de replici, de la povestirea teatrală la monodramă, parcurgînd de-a lungul și de-a latul literatura de gen, ori de toate genurile, autohtonă ori universală. Din păcate, e practic imposibil să traduci în cuvinte exact ceea ce ar fi mai interesant, adică o anume selecție subiectiv/obiectivă a prezenței tinerilor actori; succesiunea rapidă a unei asemenea avalanșe crează la un moment dat un anume aer de mecanicitate și atunci o atare selecție

torul/actrița erau puși, practic, într-o situație fără precedent: ei aveau datorii să umple acest text necunoscut (și neînțeles) cu sens, cu muzicalitate, cu trăire, în funcție de fantezia, expresivitatea și temperamentul personal. Acest experiment total era deci pragul cel mai de sus, și cu toate acestea cel dintîi, din complicatul demers pe care avea să-l aducă această vară în viața lor artistică (și a noastră, căci, firește, premiera e așteptată deja, cu nerăbdare).

(Interludiu-mărturisire: Reporterul a luptat zadarnic pe parcursul săptămîinii respective să-și îndepărteze din "Inconștienți" refrenul care-l revenea obsedant, cel cu "zece negri miștili". Nici un raport cu varianta de text care încă mai răsuna, în zilele acelea, în fața teatrului. Pur și simplu... zece negri care-au rămas doar nouă, apoi opt... etc.)

Au fost admisiți, în cele din urmă, cu contract pe un an: Maia Morgenstern, Alexandru Bindea (ambii la al doilea succes de același fel, la interval de numai o săptămîină), Mircea Anca, Iuliana Moise, Dan Puric, Ana Clontea (care renunță astfel la contractul de la Gluești, probabil nedeterminat!), Simona Măicănescu (aceeași situație, Teatrul Mic), Lillana Hodoroagea, Tatiana Constantin, Valentin Mihail, Mircea Rusu, Cerasela Stan, Raluca Penu, Maria Filimon, Carmen Elisabeta Ionescu, Cecilia Bîrbora, Vasile Filipescu, Claudiu Istodor, Eca-Intervine mai degrabă accidental, mai ales în situațiile în care între imaginea pe care apucaseși să și-o formezi deja, din teatru ori din film, despre un actor/actriță, e contrazisă - în bine ori în rău - de prezența sa în concurs. Să nu ne amăgim; factorul rezistenței nervoase este aici primordial, așa încît țin plept tentațiile de a da în vileag propria mea selecție.

Originalitatea concursului de la Național începe însă abia după preselecție. A doua etapă a fost scurtă și drastică. Cel aproape patruzeci de "reușiți" au avut acum la dispoziție doar cinci minute, și acestea exclusiv pentru a relua, la indicația comisiei, acel moment anume din programul deja prezentat care păruse juriului cel mai puțin realizat. Deci, practic, flecăriuța i s-a oferit șansa de a corecta, sau de a accentua, propria sa... "defecțiune". Gîndul mi se pare judicios și într-o anumită măsură surprinzător; e lesne de înțeles că, după un asemenea tur de forță, au rămas pe lista aspiranților doar douăzeci și șase.

A treia și ultima probă ar putea fi numită "proba de lucru". Grupul rămas a fost împărțit în două echipe, una condusă chiar de către Andrei Șerban, cealaltă de către asistenta sa Priscilla Smith; candidaților li s-a pus la dispoziție un text aparținînd preconizatei trilogii antice, anunțată de regizor pentru începutul stagiunii viitoare. Numai că textul este în... greaca veche. Ac-

terina Nazare. În plus, cu contract nedeterminat a fost angajat, după ani buni de slujire "prin colaborare" a primei scene a țării, Claudiu Bleonț. Felicitări tuturor!

PROBLEME DESCHISE, ÎNTREBĂRI FIREȘTI

Lista de mai sus alătură nume de actori de vîrste diferite, cu modalități specifice de expresie, unii deja consacrați, alții abia ieșiți de pe băncile Institutului, lucru firesc, dacă ne gîndim că e, probabil, numărul cel mai mare de angajări în bloc cu care am avut vreodată de-a face: Naționalul pare să albă nevoie de forțe proaspete, larg diferențiate. Starea de confuzie care domină actualul relache, ca și marea dorință de înnoire a teatrelor - și a actorilor deopotrivă - justifică aceste amre mutații, această frenezia a încercării șanselor, de mai multe ori, de ori de cîte ori se oferă, chiar dacă ne surprinde întrucîtva formula reușiților la un concurs, care încearcă totuși și la următorul. Desigur, de aici se pot naște și multe tulburări de ape, dat fiind faptul că o instituție deliberează atent cînd își alege un viitor angajat, și nu e deloc plăcută situația în care deliberea ei s-a dovedit vană. E și asta o criză de creștere a "libertății"? Tot ce se poate. Cum poate fi și-o mică războare a actorului, de-atîtea ori complet descoperit, pînă mai ieri, la îndemina atîtor "determinări" exterioare teatrului.

Ar mai fi de remarcat curajul acelora care și-au părăsit locul sigur din teatrele bucureștene, fle că apucaseră să se afirme, fle că abia pășiseră în ele de-o stagiune-două, pentru a se dărui entuziast experimentului anic de la Național, mai ales cu această necunoscută în față: contractul anual. Nu pentru că forma angajării limitate ar fi, realmente, originală, ea a existat și pînă acum, numai că aplicarea ei ca atare a fost mai degrabă formală, ceea ce, în noile condiții, încetează. Astfel încît, putem spune, concursul de la Național vine să infirme spalma contagioasă a multor actori față de calitatea de "liber profesionist", demonstrînd că există cel puțin cîteva cazuri pentru care această sperietoare nu funcționează; oricum, chiar dacă motivațiile individuale vor fi fiind altele, gestul în sine - care nu e singular! - dovedește o libertate evidentă de mișcare, o independență aflășată, de bun augur. E preferabil, probabil, să riști, implicîndu-te într-un experiment de anvergură, decît să aștepti, cuminte, la rînd, roluri care nu mai vin, sau vin sub forța ta de creație. Pentru toți cel nouăsprezece fericiți cîștigători, ca și pentru mulți dintre actorii binecunoscuți al Naționalului, marele examen e în plină desfășurare abia acum.

MIRUNA RUNCAN